

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Чумак Микола Євгенійович – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики викладання фізики та астрономії Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Наукові інтереси: теорія та історія педагогіки.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Chumak Mykola Yevgeniyovych – candidate of Pedagogic Sciences Associate Professor of the Department of

theories and methods of teaching physics and astronomy of National Pedagogical Dragomanov University.

Circle of research interests: theory and history of pedagogy.

Дата надходження рукопису 04.11.2018 р.

Рецензент – к.пед.наук, доцент Чистякова Л.О.

УДК 378.015.31: 796

ШЕВЧЕНКО Ольга Володимирівна –

кандидат педагогічних наук, доцент,

завідувач кафедри теорії і методики фізичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

ORCID ID 0000-0003-3547-0216

e-mail: gimnast.olga@gmail.com

ІННОВАЦІЇ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасний розвиток суспільства вимагає удосконалення системи педагогічної освіти працівників відповідно до умов соціально орієнтованої економіки та інтеграції України в європейське і світове освітнє співтовариство. Професійна освіта сьогодення зумовлює необхідність докорінного переосмислення освітніх завдань, актуалізацію змісту навчання, створення проектно-життєвого простору, технологій становлення індивідуальності підростаючого покоління як суб'єкта і проектувальника життя, спрямованого на розвиток конкурентоспроможної, компетентної особистості, яка творчо підходить до розв'язування проблем, прагне змінити на краще своє життя й життя своєї країни.

Проблема дослідження теоретико-методичних засад підготовки майбутніх учителів фізичної культури загальноосвітніх навчальних закладів до запровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній процес на сучасному етапі розвитку психолого-педагогічної науки має важливе наукове освітнє і суспільне значення.

Про необхідність підготовки студентської молоді до професійної діяльності у галузі фізичної культури і спорту наголошується у Законах України «Про вищу освіту» (2014); Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту (2016), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2012), Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді (2015), де з акцентовано на пріоритетності розвитку загальнолюдських цінностей, життя і здоров'я людини, вільного становлення особистості, єдності ціннісних орієнтацій державної стратегії гуманістичної та оздоровчої спрямованості фізкультурної освіти.

Реалізація основних завдань професійної діяльності, окреслених у Національній доктрині

розвитку освіти України у XXI столітті вимагає від учителя здатності до творчої організації навчально-виховного процесу; здійснення досліджень педагогічного процесу для розроблення й упровадження авторських методик та технологій навчання і виховання; вільного володіння методологією педагогічної науки; опанування нових технологій та інформаційних систем; узагальнення передового досвіду; критичного оцінювання результатів власної роботи, творчої діяльності для професійного самовдосконалення.

Пріоритетним завданням вищої фізкультурної освіти є підготовка майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності, пов'язаної зі збереженням і зміцненням здоров'я школярів. У першу чергу це зумовлено стійкими негативними тенденціями стану здоров'я дітей і учнівської молоді. Сьогодні майже 90% дітей, учнів і студентів мають відхилення у стані здоров'я, понад 50% – незадовільну фізичну підготовку. Постає завдання формування здорового способу життя як умови збереження української нації, перспективи справжнього духовного оновлення наступних поколінь, запоруки якісних перетворень у масштабах держави [4, с. 144].

Загалом актуальність проблеми здоров'язбереження школярів зумовлена наявністю стійких суперечностей на практико-методичному рівні, а саме: практичною не розробленістю цілісного підходу щодо оптимізації здоров'язбережувальної технології під час навчання у середній школі; потребою покращення здоров'я учнівської молоді і не наявністю ефективних важелів впливу на нього; не вирішенням значущих індивідуальних і суспільних проблем збереження здоров'я дітей та молоді й не розробленістю оцінювання важелів реалізації відповідних організаційних і методичних засобів в кожному навчальному закладі.

Сучасна професійна педагогічна освіта має забезпечити підготовку кожного майбутнього вчителя фізичної культури до використання різноманітного спектру здоров'язбережувальних технологій у майбутній професійній діяльності.

Педагогічна діяльність – це робота вчителя, що має за мету забезпечити умови способи і певною мірою спонукальні чинники розвитку особистості [5, с. 135].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує, що проблема підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності – одна з найважливіших у педагогічній науці, яку розроблено в багатьох різноаспектних дослідженнях О. А. Абдуліної, О. А. Дубасенюк, І. А. Зязюна, Л. В. Кондрашової, В. О. Кравцова, О. А. Комар, Н. В. Кузьміної, О. Г. Мороза, В. О. Сластьоніна, В. В. Радула, О. В. Тищенко, А. І. Щербакова та ін. Проблеми формування готовності до професійної діяльності в цілому та до здоров'язбережувальної діяльності як одного з найважливіших її аспектів в умовах гуманізації освіти відображено в результатах досліджень В. П. Андрущенко, М. М. Безруких, О. Л. Богініч, Т. Є. Бойченко, О. М. Іонової, В. Г. Кременя, В. І. Лугового, В. О. Огнев'юка, В. М. Оржеховської та ін.

Специфіку професійної підготовки фахівців у галузі фізичної культури досліджували О. Ю. Ажиппо, Г. Д. Бабушкін, Н. О. Белікова, В. М. Видрін, В. Г. Григоренко, І. Б. Гринченко, П. Б. Джуринський, М. В. Дутчак, Л. І. Іванова, Р. П. Карпюк, М. В. Карченкова, А. П. Конох, М. В. Кричфалуший, Т. Ю. Круцевич, О. С. Куц, Г. В. Ложкін, В. І. Маслов, В. І. Наумчук, Т. Г. Овчаренко, Г. О. Остапенко, О. В. Петунін, Л. П. Сущенко, О. В. Тимошенко, А. Л. Турчак, А. В. Цьось, О. Л. Шабаліна, Б. М. Шиян, Ю. М. Шкретій та інші [1].

Питання підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності слугували предметом досліджень багатьох закордонних учених, а саме D. Allensworth, J. Balding, C. T. Bays, A. Bedworth & D. Bedworth, I. E. Bolog, P. Carey, D. B. Connell, C. Curtie та інших.

При великій кількості сучасних теоретико-методичних та концептуальних підходів до підготовки майбутніх учителів фізичної культури серед фахівців немає заперечень відносно необхідності організації особистісно спрямованої і здоров'язбережувальної системи педагогічного впливу на студентів, комплексного засвоєння ними цінностей фізичної культури школярів, але структура, зміст і технології підготовки у вищих дотепер не мають систематизованої наукової рефлексії. Поза увагою дослідників залишаються методичні та організаційні засади створення педагогічного здоров'язбережувального середовища навчання студентів з метою впровадження опанованих здоров'яформуючих форм, засобів та

методів у фізичне виховання школярів. На думку, основне завдання викладачів – сформувати у майбутніх вчителів світогляд, виховати свідоме та дбайливе ставлення до власного здоров'я, здоров'я інших, виробити вміння популяризувати здобуті знання серед школярів та їхніх батьків [3, с. 3-4].

Мета статті. Теоретичне обґрунтування наукових основ підготовки майбутніх учителів фізичної культури до запровадження здоров'язбережувальних технологій.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких завдань:

1. Здійснити аналітичний огляд науково-педагогічних джерел з проблеми дослідження в загальній і спеціальній психолого-педагогічній літературі.

2. Обґрунтувати зміст і структуру підготовки майбутніх учителів до запровадження здоров'язбережувальних технологій.

3. Розробити і теоретично обґрунтувати інноваційні здоров'язбережувальні технології і впровадити їх в освітній процес майбутніх учителів фізичної культури.

Мета та специфіка досліджуваного предмета зумовили потребу комплексного використання *методів*: вивчення, аналіз та узагальнення фахової психолого-педагогічної літератури з питань досліджуваної проблеми; аналіз спеціальних навчальних програм і методик з метою теоретичного обґрунтування підготовки майбутніх учителів фізичної культури до застосування здоров'язбережувальних технологій у загальноосвітніх навчальних закладах; діагностичні (опитування, тестування), педагогічний експеримент, функціональні методи дослідження (індекси здоров'я), прогностичний метод для апробації та впровадження розроблених навчально-методичних матеріалів з проблеми формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до застосування здоров'язбережувальних технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз науково-педагогічної літератури дозволив з'ясувати, що педагогічні інновації – це результат творчого пошуку оригінальних, нестандартних вирішень різноманітних педагогічних проблем. Прямим продуктом творчого пошуку можуть бути нові навчальні технології, оригінальні виховні ідеї, форми та методи виховання, нестандартні підходи в управлінні [6, с. 27].

У сучасній науковій думці зроблено низку спроб багатокомпонентного підходу до здоров'я. Під фізичним компонентом здоров'я розуміється те, як функціонує організм, усі його органи й системи, рівень їх резервних можливостей. Цей аспект також передбачає наявність чи відсутність фізичних дефектів, захворювань, в тому числі генетичних. Психоемоційний компонент здоров'я характеризує стан психічної сфери, наявність чи відсутність нервово - психічних відхилень, уміння розуміти й виражати свої емоції, спосіб вираження ставлення

до самого себе й оточуючих. Під інтелектуальним компонентом здоров'я розуміється те, як людина засвоює інформацію, використовує її, ефективність пошуку й накопичення необхідної інформації, що забезпечує розвиток особистості та її адаптацію в навколишньому світі. Соціальний компонент здоров'я передбачає усвідомлення особистістю себе як суб'єкта чоловічої чи жіночої статі, виконання відповідних статево-рольових функцій у соціумі. Він відображає спосіб спілкування і взаємини з різними групами людей (однолітками, колегами, родичами, сусідами, дітьми та ін.). Особистісний компонент здоров'я означає те, як людина усвідомлює себе як особистість, як розвивається її власне «Я», тобто самовідчуття власної самореалізації. Гармонійне поєднання різних способів і цілей самореалізації людини як особистості і є основою особистісного здоров'я [2, с. 9].

З метою формування у студентів факультету фізичного виховання умінь запровадження здоров'язбережувальних технологій у майбутній професійній діяльності нами під час дослідження були запропоновані наступні інноваційні технології навчання: пояснювально-ілюстративне, особистісно-орієнтоване та технологія формування творчої особистості.

Пояснювально-ілюстративне навчання полягало у здійсненні пізнавальної діяльності, яка має репродуктивний характер: викладач передавав студентам «готові» знання, використовуючи пояснення, доведення із застосуванням різноманітних ілюстрацій про формування у школярів здорового способу життя та основ профілактики захворювань. Це унаочнювало їх характер, сприймання, що сприяло свідомому запам'ятовуванню.

Особистісно-орієнтована технологія навчання дозволила зосередити увагу на особистості студента, розвитку його самобутності, самоцінності. Мета впровадження полягала в сприяттє становленню індивідуальності, культурної ідентифікації студента, його соціалізації, життєвому самовизначенню. Так, головними завданнями особистісно-орієнтованої технології був розвиток пізнавальних здібностей кожного студента, максимальний вияв, задіяння, збагачення їх індивідуального досвіду з питань здоров'язбереження, допомога у пізнанні себе, самовизначитися та самореалізуватися, формування у них культури життєдіяльності, яка є передумовою продуктивної організації повсякденного життя, поведінки.

Особистісно-орієнтована технологія навчання відповідала таким вимогам:

- здатність навчального матеріалу забезпечувати виявлення суб'єктивного досвіду студента, передусім досвіду попереднього навчання;
- спрямованість викладу матеріалу викладачем не тільки на розширення обсягу знань,

структурування, інтегрування, узагальнення предметного змісту, а й на постійне перетворення набутого суб'єктивного досвіду кожного студента;

- сприяння у процесі навчання узгодженню суб'єктивного досвіду студентів з науковим змістом здобутих знань;

- стимулювання самооцінної освітньої діяльності студентів, зміст і форми якої забезпечують можливість для самоосвіти, саморозвитку, самовираження у процесі оволодіння знаннями;

- можливість студентів самостійно обирати зміст навчального матеріалу, вид і форму виконання завдань тощо;

- виявлення й оцінювання способів навчальної роботи, якими самостійно, стійко і продуктивно послуговується студент;

- здійснення контролю й оцінювання не тільки результатів, а й освітнього процесу;

- забезпечення в освітньому процесі організації, реалізації, оцінки і самооцінки учіння як суб'єктивної діяльності.

Складовими особистісно-орієнтованої технології навчання є особистісно-орієнтовані ситуації здоров'язбереження. Опинившись у такій ситуації, студент повинен пристосувати її до основ формування здоров'я, вибудувати образ чи модель своєї поведінки, виявити у ній творчий момент, дати критичну оцінку. Для цього студентам недостатньо наявних знань, потрібні пізнавальні пошуки.

Особистісно-орієнтована технологія навчання відрізняється від традиційної психолого-педагогічними підходами до підготовки студентів.

Поєднання з груповою технологією навчальної діяльності сприяло активізації й результативності навчання студентів; вихованню гуманних стосунків між ними, самостійності; формуванню умінь доводити і відстоювати свою точку зору, прислухатися до думки однокурсників; культурі ведення діалогу; відповідальності за результати своєї праці. Навчання в групі розвиває в студентів організаторські якості: вони вчаться розподіляти обов'язки, вирішувати конфлікти, які виникали у процесі спільної діяльності.

Під час групової навчальної діяльності студенти виконували значно більший обсяг роботи, ніж за використання інших технологій. Підвищилася результативність засвоєння ними знань і формування вмінь, розвилися вміння співпрацювати, підвищилася мотивація до навчання, пізнавальні навички. В результаті успішність студентів відповідно семестрового контролю підвищилася на 15,6 %.

Технологія формування творчої особистості дозволила підвищити рівень знань студентів, потяг до нового, оригінального; дозволила відкинути звичайне, шаблонне й розвинути творчі здібності, які є умовою творчої діяльності. Дана технологія вимагала від майбутніх учителів фізичної культури дотримання таких принципів: розвитку, який

передбачає врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів; самодіяльності, за якого вони відчують себе співучасниками освітнього процесу; самоорганізації, який вимагає самостійної зосередженості на вирішенні навчального завдання.

Під час реалізації цієї технології важливо регламентувати діяльність студента, впроваджувати в освітній процес елементи творчості (комбінування, аналогізування, універсалізацію, випадкові видозміни). Інтерес студентів до творчої діяльності ми викликати шляхом підбору творчих завдань та використання ігрових технологій.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розробок. Таким чином, інновації в процесі навчання студентів дозволили істотно покращити результати освітнього процесу. Пояснювально-ілюстративне навчання орієнтувало студентів на репродуктивне відтворення знань, а також практичне застосування знань за зразком. Це забезпечило швидке міцне засвоєння навчальної інформації й оволодіння способів практичної діяльності з дисциплін медико-біологічного циклу. Застосування особистісно-орієнтованої технології спонукало студентів бути активним співрозмовниками, суб'єктом навчально-виховної діяльності та продуктивної праці. Використання технології формування творчої особистості дало змогу кожному студенту працювати самостійно, опановувати узагальнені прийоми розумової діяльності, розвивати свої творчі здібності. Обґрунтовано, що майбутній вчитель фізичної культури повинен постійно перебувати у творчому пошуку, впроваджувати нові методики навчання, розробляти нестандартні прийоми активізації пізнавальної діяльності сучасних школярів.

Запровадження здоров'язбережувальних технологій в загальноосвітні заклади потребує від майбутніх учителів фізичної культури умінь щодо розробки оздоровчих програм й подальших наукових розвідок з визначеної проблеми дослідження.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Ващенко О. Здоров'язберігаючі технології: сутнісна характеристика / О. Ващенко, С. Свириденко. – К.: Шк. світ, 2009. – С. 5–12.
2. Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження: колективна монографія / за заг. ред. проф. Ю.Д. Бойчука. – Харків: Вид. Рожко С.Г., 2017. – 488 с.
3. Медико-біологічні основи валеології: навч. посіб. для студентів ВНЗ / під ред. П.Д. Плахія. – Кам'янець-Подільський, 2000. – С. 128–135.
4. Омельченко С.О. Зміст і методи роботи класного керівника щодо формування здорового способу життя школярів / С.О. Омельченко // Гуманізація навчально-виховного процесу: Збірник наукових праць. Випуск XXVII. / [за ред. В.І. Сипченка]. – Слов'янськ: СДПУ, 2005. – С. 144–151.

5. Радул В.В. Основи професійного становлення особистості сучасного вчителя: навчальний посібник / В.В. Радул, В.О. Кравцов, М.В. Михайліченко. – Кіровоград: Поліграфічно-вид. центр ТОВ «Імекс ЛТД», 2007. – 252 с.

6. Химинець В.В. Інноваційна освітня діяльність / В.В. Химинець. – Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2007. – 364 с.

REFERENCES

1. Vashchenko, O. and Svyrydenko, S. (2009), *Zdoroviazberigayuchi tekhnologiyi: sutnisna kharakterystyka* [Health saving technologies: essential characteristic], Shkillyniy svit, Kyiv, Ukraine.
2. Boychuk, Yu. D. (Eds.). (2017), *Zagalna teoriya zdorovya ta zdoroviazberezhennya* [General theory of health and the health saving], Vyd. Rozhko S. G., Kharkiv, Ukraine.
3. Plakhii, P. D. (Eds.). (2000), *Medyko-biologichni osnovy valeologiyi* [Medical biological bases of valeology], Kamyants-Podilskiyi, Ukraine.
4. Omelchenko, S.O. (2005). Zmist i metody roboty klasnogo kerivnyka shchodo formuvannya zdorovogo sposobu zhyttya shkolyariv [Content and methods of work of the class teacher on formation of a healthy way of life of schoolchildren]. V.I. Sypchenko (Eds.), *Gumanizatsiya navchalno-vykhovnoho protsesu – Humanization of the educational process: Zbirnyk naukovykh prats, issue XXVII*, pp. 144–151, Slovyansk: SDPU, Ukraine.
5. Radul, V.V., Kravtsov, V.O., and Mykhaylichenko, M.V. (2007), *Osnovy profesynogo stanovlennya osobystosti suchasnogo vchytelya* [Basics of professional formation of the personality of a modern teacher], Poligrafichno-vydavnychiy tsentr TOV «Imeks LTD», Kirovograd, Ukraine.
6. Khymynets, V.V. (2007), *Innovatsiyna osvityna diyalnist* [Innovation educational activity], Informatsiyno-vydavnychiy tsentr ZIPPO, Uzhgorod, Ukraine.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Шевченко Ольга Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методики фізичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх фахівців галузі фізичного виховання і спорту.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Shevchenko Olga Vladimirovna – candidate of pedagogical sciences, associate professor, head of the department of theory and method of physical education of the Central Ukrainian State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko.

Circle of research interests: Professional training of future specialists in the field of physical education and sports.

Дата надходження рукопису 20.10.2018 р.

Рецензент – к.пед.наук, ст.викладач Манойленко Н.В.